

Ачыкъ дарс «Ишликни
къалиплери»

МБОУ «Гимназия» 7 клас

Онгаргъан ана тилни муаллими

Арсланбекова А.А.

Дарсны мурады:

Охувчулардан гечген бёлюкню
англагъанын тергемек
ва тюрлю тапшурув языв ишлер
булан беклешдирмек.

Клас уѣч сыдрагѣа бѣлюне:

- *1 сыдра – Сыпатишлик*
- *2 сыдра – Атишлик*
- *3 сыдра – Гѣалишлик*

1-нчи тапшурув

Ишликни баш къалибинден этмек:

- 1 сыдра   Сыпатишлик
- 2 сыдра   Атишлик
- 3 сыдра   Гъалишлик

-
- Сюр
  - Чач
  - Оьс
  - Чёпле
  - Юкле

1 сыдра

- **Сюреген**
- **Чачгъан**
- **Обсген**
- **Чёплей**
- **Юклежек**

2 сыдра

- **Сюрегенлик**
- **Чачмакъ**
- **Обсгенлик**
- **Чёплемек**
- **Юклежеклик**

3 сыдра

- **Сюргендокъ**
- **Чачып**
- **Обсмейли**
- **Чёплегинче**
- **Юклегенли**

2-нчи тапшурув

- Шу сатырлардан гъар сыдрадагъы охувчулар оьзлени бёлюгюне гёре сёзлер излей:

Сыпатишликлер

Эдиллер бою наркъамыш,

Еликгенлер чыгып онда от ятар.

Аталардан осал тувгъан уланлар

Тюелеге минип чыкъса, ит хабар.

Аталардан батыр улан ким тувса,

Тувдургъанлар билмес ону, ят билер.

(халкъ йыры)

Атишликлер

- Игитлеге тувмакъ бардыр, оьлмек ёкъ
(айтыв)
- Гьеч бомакъдан геч болмакъ да кьолайдыр
(айтыв)
- Аз ва асил сёйлейгенлик, оьзюн саламат тутуп билегенлик.
- Бары халкъгъа бир йимик абур этегенлик – бу агьлюдегилени асил кьылыгъы.

Гъалишликлер

- Ари-бери талпынабыз талгъынча

Этден тайып, сюегибиз къалгъынча.

(Й. Къазакъ)

- Минг бурлугъу къарай гетдим артыма.

(Й.

Къазакъ)

- Мен озюм бир оз анамдан тувгъанлы

Минегеним семиз сари ат эди.

(халкъ йыры)

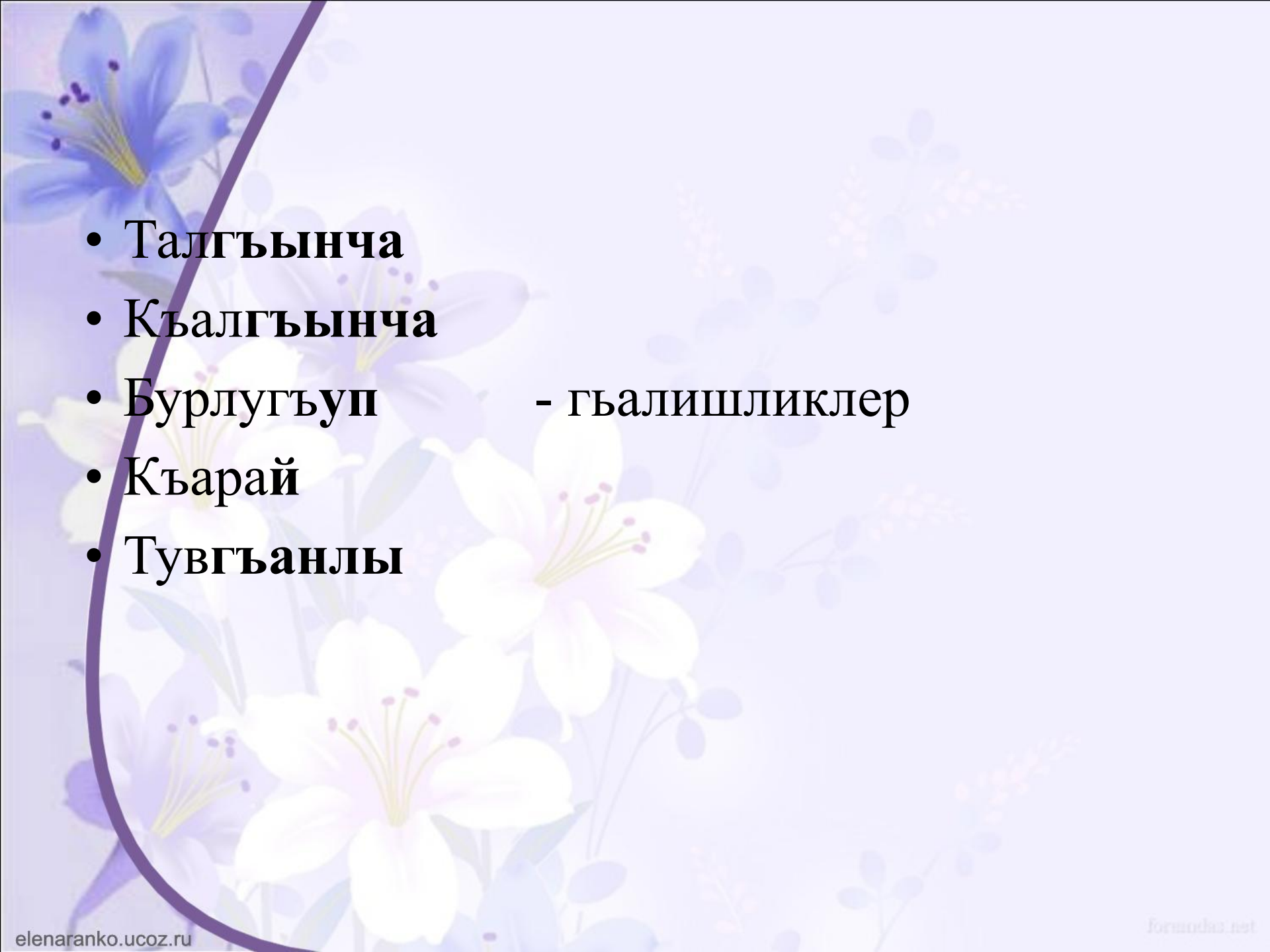
Сыпатишликлер

- ***Еликгенлер*** – атлыкъны орнунда къоллангъан сыпатишлик, жумлада ие болуп геле, баш гелишде.
- ***Тувгъан*** – сыпатишлик, гетген заманда къоллангъан, жумлада белгилевюч болуп геле.
- ***Тувдургъанлар*** – атлыкъны орнунда къоллангъан сыпатишлик, жумлада ие болуп геле, баш гелишде.

- **Тувмакъ**
- **Оьлмек**
- **Болмакъ** - атишликлени 1 тайпасы, баш гелиште кьоллангъан

Болмакъдан - атишликлени 1 тайпасы, чыгъым гелиште кьоллангъан

- **Сейлейгенлик**
- **Билегенлик**
- **Этегенлик** - атишликни 2 тайпасы, гьалиги заманда кьоллангъан

-
- **Талгъынча**
  - **Къалгъынча**
  - **Бурлугъуп** - гъалишликлер
  - **Къарай**
  - **Тувгъанлы**

- **3-нчю тапшурув**

- Муаллимни кьолунда кьошумчалар булангы кярточкалар. Ол гезиклетип оланы гөтерип гөрсете, гьар сыдрадагылар озлени кьалиплерине гөре кьыйышагьанларын билме тарыкь ва язып алалар, сонг шоланы баш кьалиплеге кьошуп, сөзлер эте. Сөзлер булан жумлалар кьуралар.

Масала:

- - докъ чыкъгъандокъ (гъалишлик)
- - макъ бармакъ (атишлик)
- - ажакъ болажакъ (сыпатишлик)
- - гъынча баргъынча (гъалишлик)
- - агъан барагъан (сыпатишлик)
- - йгенлик сёйлейгенлик (атишлик)

• 4-нчю тапшурув

- Уыч де сыдрагъа бирче иш тапшурула
- Берилген гъалишликlege къаршыдашлар (антонимлер) язмакъ:

• алып

ачып

• гелип

уянып

• юрюп

гөтерип

• ятып

минип

- Алып – берип
- гелип – гетип
- юрюп – токътап
- ятып – туруп
- минип – тюшюп
- ачып – ябып
- гөтерип – тюшюрюп
- уянып – юхлап

5-нчи тапшурув

- Башлангъан хабарны узатмакъ
- Гъар сыдра озюню ишлик къалибини гъакъында башлангъан хабарны узата:

- Бир болгъан, бир болмагъан,
«Ишлик» деген вилаятында уьч
агъа-ини ханлыкъ эте болгъан.
Сыпатишлик, атишлик,
гъалишлик. Гъарисини буланы
иши болгъан...

6-нчы тапшурув
Кроссворд къурув

Соравлар:

1. Биз гечип турагъан предметни ишин англатагъан уллу бёлюкден тил гесим.
2. 2 бет, теклик санап, буйрукъ багъыш деген недир?
3. Ишликни биз биринчилей гечген бутагъы, атлыкъланы алдында гелеген къалиби.
4. Оьзюнде атлыкълны ва ишликни белгилери бар къалип.
5. –ып, - гъанлы, - докъ къошумчалары булангъы къалип.
6. Иш буссагъат юрюлегенни гёрсетеген заман
7. –ма, -ме къошумчалары ёкъ ишликлер къайсы формада бола?
8. Этилеген иш башгъа предметге гёчеген ишликлер.
9. Предметни белгисин англатагъан тил гесим.

Савболугъуз!